

تحلیل رفتار تقلب در بین دانشجویان: کاربرد مقیاس بندی چند بُعدی

لیدا شرفی^۱ و امیرحسین علی بیگی^۲

چکیده

رعایت نشدن اصول اخلاق تحصیلی (تقلب) در بین دانشجویان موضوعی مهم در آموزش عالی است. این مسئله کم و بیش در بین جامعه دانشجویی رایج و بنابراین، تحلیل این مسئله اجتناب ناپذیر است. هدف این پژوهش تحلیل رفتار تقلب در بین دانشجویان با استفاده از کاربرد مقیاس چند بُعدی بود. روش پژوهش توصیفی - پیمایشی و جامعه آماری شامل دانشجویان دوره کارشناسی ارشد دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی بود ($N=265$). داده‌ها با استفاده از پرسشنامه از ۱۰۷ دانشجو به طریق روش نمونه‌گیری تصادفی جمع‌آوری شد. به منظور تعیین روایی پرسشنامه ابتدا تعدادی از آنها در اختیار چند نفر از صاحبان رشتہ روانشناسی، سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفت و روایی صوری نیز تأیید شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ ($0/91$) استفاده شد. بخشی از داده‌ها با روش مقیاس‌بندی چندبُعدی تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که دانشجویان رفتارهای تقلب را در دو بُعد نشان می‌دهند که بُعد اول با عنوان «نوع رفتارهای تقلب» و بُعد دوم با عنوان «جدیت رفتار تقلب» تفسیر شد. یافته‌ها حاکی از آن است که بروز بعضی از رفتارهای تقلب تحت تأثیر رقابت قرار می‌گیرد. از دیدگاه دانشجویان بیشتر رفتارهای تقلب در دانشگاه رواج و عمومیت دارند و همچنین، این رفتارها به‌عنوان تخلفات جدی محسوب می‌شوند. دستاوردهای این مطالعه می‌تواند به مسئولان آموزش عالی یاری برساند که از دیدگاه دانشجویان در خصوص رفتارهای تقلب آگاهی پیدا کنند.

کلید واژگان: رفتار تقلب، دانشجو، مقیاس‌بندی چند بُعدی، کیفیت یادگیری.

۱. دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی.

* مسئول مکاتبات: Lida.sharafi@yahoo.com

۲. دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی: baygi1@gmail.com

پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۱۲/۲۶

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۶/۷

مقدمه

تقلب^۳ یا فریب‌کاری پدیده‌ای است که نظام‌های آموزشی از سالیان دور با آن روبه‌رو بوده و از بابت آن هزینه‌های زیادی را متحمل شده‌اند. این پدیده یکی از عوامل مهم تهدید کننده یادگیری فراگیران مطرح می‌شود و اغلب میان دانشجویان به اندازه‌ای رواج دارد که بیشتر آنها نوعی بی‌صدافتی تحصیلی^۴ را در طول دوران تحصیل خود گزارش کرده‌اند (Khamesan & Amiri, 2011); به‌گونه‌ای که تقلب به‌عنوان قسمتی از زندگی برخی از دانشجویان در آمده است (Batool, Abbas & Naeemi, 2011).

در این خصوص، مطالعات متعددی نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان تقلب امری عادی و رایج محسوب می‌شود که روز به روز در حال افزایش است (McCabe, Trevino & Butterfield, 2001). پدیده تقلب بر نظم و انضباط دانشگاه اثر منفی وارد می‌سازد و در کاهش اعتبار و ارزش مدارک اعطایی آن مؤسسه دانشگاهی و علمی نقش دارد. همچنین، بر افکار فراگیران اثر سوئی دارد و اعتبار آنان را کاهش می‌دهد و بر رشد و سلامت آنها اثر می‌گذارد (Zaker Salehi, 2010; Run- & See, 2001) و برنارد (Bernard, 2000) نشان می‌دهند افرادی که در دوران تحصیل خود تقلب می‌کنند، همین امر را در خصوص شغل حرفه‌ای و زندگی روزمره خود نیز انجام می‌دهند. همچنین، تقلب از نظر روانی می‌تواند آثاری مانند بروز احساس ترس و حقارت و پنهان کاری را در افراد در پی داشته باشد (Bigdeli, 2008); به‌طوری که روانشناسان تقلب را بیماری روحی شخصیتی می‌دانند و معتقدند وقتی که درباره نادرستی رفتار تقلب به فراگیران هشدار نمی‌دهیم و پیامدهای منفی آن را آشکار نمی‌کنیم، چگونه می‌توان انتظار داشت که آنها به سمت تقلب رو نیاورند (Atash Daman, 2009).

بنابراین، درک نگرش دانشجویان به رفتارهای تقلب به تشخیص درستی از رفتارهای تقلب منجر می‌شود که همین امر موجب طراحی برنامه‌های آموزشی در خصوص این رفتارها می‌شود (Schmelkin, Gilbert, Pincus & Silva, 2008). از طرفی، پرداختن به این موضوع از دو جنبه اهمیت دارد: ۱. در صورتی که فراگیر در محیط آموزشی به انجام دادن امور غیراخلاقی عادت کند، آینده شغلی وی به مسائل غیراخلاقی آلوده می‌شود که در نظام آموزش عالی با توجه به اینکه دانشجویان بعد از گذراندن دوران تحصیل خود وارد بازار کار می‌شوند، از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ ۲. در صورتی که فراگیران دوران تحصیلی خود را با تقلب سپری کنند، دانش و معلومات آنها از سطح مطلوب و قابل قبولی برخوردار نخواهد بود و این امر به ناکارآمدی آنان منجر می‌شود که می‌تواند زیانهای جبران

ناپذیری را بر پیکره جامعه وارد سازد. لذا، با توجه به مطالعات اندکی که درباره تقلب تحصیلی در کشور ما صورت گرفته است، ضروری به نظر می‌رسد که تحقیقات وسیعی در خصوص این پدیده ضد ارزشی در بین دانشجویان به عمل آید تا تمهیدات لازم به‌منظور مقابله با آن به شیوه عملی صورت گیرد.

مبانی نظری و پیشینه

تقلب پدیده‌ای است که به مرز جغرافیایی یا دانشگاه و مدرسه خاصی محدود نمی‌شود و برخی از صاحب‌نظران با توجه به فراوانی آن، از این پدیده به‌عنوان اپیدمی و برخی به‌عنوان یک مشکل مزمن یاد کرده‌اند (Nakhaee & Seyed Hosseini, 2005); به عبارتی دیگر، در سالهای اخیر، پدیده تقلب به‌صورت یک پدیده رایج اجتماعی در بین دانشجویان مشاهده شده است که بر کیفیت آموزش عالی و سلامت دانشجویان و اخلاق اجتماعی تأثیر منفی می‌گذارد (Run-Xian & Xiao-Pin, 2007). به‌گونه‌ای که امروزه، به این امر در بسیاری از علوم و تحقیقات از جمله اخلاق، جامعه‌شناسی، روانشناسی و آموزش عالی توجه شده است (Lim & See, 2001). تقلب در برخی از متون زیرمجموعه‌ای از «تندرستی تحصیلی» محسوب می‌شود (Nakhaee & Seyed Hosseini, 2005). در خصوص گسترش تقلب دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد که یکی از آنها تقلب را ناشی از عوامل بیرونی می‌داند. از دیدگاه دیگر، تقلب یک رفتار اجباری و تحمیلی است که تحت تأثیر محیط اطراف قرار دارد. این در حالی است که عده‌ای دیگر رفتار تقلب را ناشی از عوامل درونی یا شخصیتی افراد قلمداد می‌کنند (Run-Xian & Xiao-Pin, 2007). در همین خصوص، مطالعه مک کیب و همکاران (McCabe et al., 2001) که در طی سالهای ۱۹۹۶-۱۹۶۳ صورت گرفت، نشان داد که تقلب به‌صورت یک پدیده رایج در حال افزایش است. این محققان عوامل بیرونی و درونی را موجب بروز رفتار تقلب می‌دانند و معتقدند که عامل بیرونی اثر قوی‌تری بر رفتار تقلب دارد. از دیگر مطالعات صورت گرفته در این زمینه می‌توان به مطالعه فریدنبرگ اشاره کرد که بیان می‌کند خانواده و مدرسه بیشترین تأثیر را بر رفتار تقلب فراگیران می‌گذارند (Wideman, 2008).

در دیدگاهی دیگر نظریه شناخت اجتماعی بندورا، که یکی از نظریه‌های مهم روانشناسی یادگیری به شمار می‌رود، بررسی شده است. در این نظریه، که هم بر جنبه رفتاری و هم بر جنبه شناختی تأکید می‌شود، علاوه بر عوامل محیطی و عوامل درونی، تعامل دو جانبه بین شخص و محیط در رفتار فرد مؤثر است؛ به عبارت دیگر، بندورا معتقد است که شخص، محیط و رفتار او بر هم تأثیر متقابل دارند و هیچ‌یک از این سه جزء را نمی‌توان از اجزای دیگر به‌عنوان تعیین‌کننده رفتار انسان به‌شمار آورد. بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، رفتار تقلب نه تنها از همکلاسیها آموخته می‌شود، بلکه رفتار آنان نوعی حمایت از رفتار تقلب سایرین است. بنابراین، تقلب ممکن است به عنوان شیوه‌ای برای پیشرفت در نظر گرفته شود (Run-Xian & Xiao-Pin, 2007).

در دهه‌های ۱۹۹۰-۱۹۶۰ حجم وسیعی از تحقیقات درباره تقلب بر عوامل شخصی افراد تأکید داشتند. در این مجموعه از مطالعات جنسیت، سن، نمره، سابقه تحصیل، اخلاق پژوهشی، تیپ شخصیتی A، رقابت و همچشمی، اعتماد به نفس و غیره به‌طور معناداری بر رواج تقلب مؤثر بود (Batool et al., 2011; Wideman, 2008; Brown, 2002; Cummings, Maddux, Harlow & Dyas, 2002; Nowell & Laufer, 1997; Kerkvliet, 1994). از دیگر تحقیقات در این زمینه می‌توان به نتایج پژوهش کرکولیت (Kerkvliet, 1994)، سواری (Savari, 2008) و بتول و همکاران (Batool et al., 2011) اشاره کرد که ادعان دارند دانشجویان مرد تمایل بیشتری به تقلب دارند. این یافته در تأیید مطالعه براون (Brown, 2002) است. همچنین، یافته‌های به‌دست آمده از تحقیق کیومنس و همکاران (Cummings et al., 2002) نشان داد که دانشجویان با معدل پایین بیشتر تقلب می‌کنند. در حالی که بتول و همکاران (Batool et al., 2011) ذکر کردند دانشجویانی که معدل بالاتری دارند، بیشتر تمایل دارند تقلب کنند. در برخی از مطالعات نیز ارتباط معناداری بین معدل و تقلب به‌دست نیامد (Wideman, 2008).

با وجود تحقیقات متعددی که اثر عوامل فردی را بر بروز رفتار تقلب مؤثر می‌دانند، تعداد اندکی از مطالعات عوامل محیطی مانند عکس‌العمل دانشگاه در برابر تقلب، تنبیه از طرف دانشگاه، تأثیرات گروه همسالان، سیاستهای آموزشی، یادگیری اجتماعی و معیارهای اخلاقی را عوامل مهم‌تری برای رفتار تقلب بر می‌شمارند (Khamesan & Amiri, 2001; McCabe et al., 2001). در مجموع، در یافته‌های فرا تحلیل انجام شده اشملکین و همکاران (Schmelkin et al., 2008) نشان داده شد که تفاوت‌های فردی در مقابل عوامل محیطی پیشگوکننده‌های ضعیفی برای رفتار تقلب به‌شمار می‌روند.

تقلب تحصیلی انواع گوناگونی دارد و تقسیم‌بندی‌هایی نیز در این زمینه صورت گرفته است. در این خصوص، رتینگر و کرامر (Rettinger & Kramer, 2009)، اشملکین و همکاران (Schmelkin et al., 2008) و پینکیوس و اشملکین (Pincus & Schmelkin, 2003) رفتار تقلب را به دو دسته تقلب در امتحانات و تقلب در تکالیف درسی تقسیم کرده‌اند. مهم‌ترین تفاوت بین تقلب در امتحان و تقلب در تکالیف درسی، موضوع پنهانی و محرمانه بودن آن است. تقلب در امتحان در یک فضای عمومی صورت می‌گیرد و در واقع، در این نوع تقلب میزان تقلب افراد به محیط وابسته است. در حالی که تقلب در تکالیف و پروژه‌ها معمولاً یک فعالیت پنهانی است که ممکن است بیشتر تحت تأثیر عوامل فردی قرار بگیرد تا عوامل محیطی (Rettinger & Kramer, 2009). در تحقیقی مشابه، یافته‌های تحقیق لیم و سی (Lim & See, 2001) و مک کیب و همکاران (McCabe et al., 2001) حاکی از آن است که دانشجویان رفتارهای تقلب امتحانی را جدی‌تر از

تقلب در تکالیف و پروژه‌های درسی می‌پندارند. در این زمینه معین به نقل از ذاکر صالحی (Zaker Salehi, 2010)، تقلب علمی^۵ را به صورت زیر تقسیم می‌کند:

۱. جعل علمی^۶ یا پژوهش و مقاله علمی ساختگی که شدیدترین نوع تقلب علمی است؛
۲. سرقت ادبی^۷ که استفاده از اطلاعات و نوشته‌های علمی دیگران به نام خود است؛
۳. کپی‌برداری^۸ از نتایج پژوهش‌های دیگران که عین واژه‌ها و عبارات مقالات و بدون اشاره مستقیم به مأخذ اصلی در مقاله آورده شود.

در مجموع، با توجه به مطالب مذکور و تحقیقات اندکی که در این زمینه در کشور صورت گرفته، پرداختن به این مهم که یک معضل بزرگ در نظام آموزشی مطرح شده است، مستلزم انجام دادن پژوهش‌های بیشتر است. لذا، هدف کلی این تحقیق تحلیل رفتار تقلب از دیدگاه دانشجویان با استفاده از کاربرد مقیاس چند بُعدی بود. با توجه به مبانی نظری تلاش شد به سؤالیهای زیر پاسخ داده شود:

۱. دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی چه ویژگی‌هایی دارند؟
۲. از دیدگاه دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی رفتارهای تقلب چگونه طبقه‌بندی می‌شوند؟
۳. تا چه اندازه رقابت باعث بروز رفتارهای تقلب شده است؟
۴. تا چه اندازه استادان از وجود رفتارهای تقلب در دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی آگاهی دارند؟
۵. تا چه اندازه رفتارهای تقلب در دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی رواج دارد؟
۶. تا چه اندازه رفتارهای تقلب جدی و خطرناک محسوب می‌شوند؟

روش پژوهش

این تحقیق از نوع توصیفی-پیمایشی بود. جامعه آماری دانشجویان کارشناسی‌ارشد دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی بودند (N=۲۶۵) که بر اساس جدول بارتلت و همکاران (Bartlett, Koterlik & Higgins, 2001) ۱۵۲ نفر به روش تصادفی ساده به‌عنوان نمونه آماری تعیین شدند. در این تحقیق به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه استفاده شد. در پرسشنامه اول که به‌صورت یک ماتریس ۱۳×۱۳ تنظیم شده بود، در هر سلول ماتریس میزان شباهت هر دو رفتار تقلب با یکدیگر در طیف صفر تا ۵ بررسی شد. بدین صورت که اگر دو رفتار کاملاً مشابه هستند، عدد ۵ و در صورتی که دو رفتار شباهتی به یکدیگر ندارند، عدد صفر به آن تعلق می‌گیرد. در پرسشنامه دوم فهرست رفتارهای تقلب (۱۳ رفتار) از چهار نظر در طیف ۱ (بسیار کم) تا ۹ (بسیار زیاد) ارزیابی شد. در نهایت، ۱۰۷ پرسشنامه

5. Scientific Fraude
6. Scientific Fabrication
7. Plagiarism
8. Duplication

جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شد (نرخ بازگشت = ۷۰ درصد). به منظور تعیین روایی^۹ پرسشنامه ابتدا تعدادی از آنها در اختیار چند نفر از صاحب‌نظران در حوزه روانشناسی، سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفت و نظرهای اصلاحی آنها اعمال و در نهایت، روایی صوری تأیید شد. برای تعیین پایایی^{۱۰} پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب پایایی آن ۰/۹۱ به دست آمد. تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه اول با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش مقیاس‌بندی چندبُعدی^{۱۱} صورت گرفت. در واقع، به کار بردن روشی که رفتار تقلب را به صورت غیر مستقیم بسنجد، به تخمین صحیح‌تری منجر می‌شود. در نتیجه، مقیاس‌بندی چندبُعدی به عنوان روش تحلیل این قسمت از تحقیق انتخاب شد. این روش نمایش تصویری و واقعی و هندسی را به صورت نقاطی در فضای چند بُعدی نشان می‌دهد که فاصله بین این نقاط نشان‌دهنده شباهت بین آنهاست؛ به عبارتی، دو گزینه مشابه به واسطه دو نقطه‌ای که نزدیک به هم هستند و دو گزینه نامتشابه به واسطه دو نقطه‌ای که از یکدیگر دور هستند، نشان داده می‌شوند که همین امر برای تفسیر دیدگاه دانشجویان به رفتار تقلب مفید است (Todman & Dugard, 2007). بنابراین، هدف از کاربرد مقیاس‌بندی چندبُعدی در این مطالعه کشف ابعاد مناسب رفتار تقلب از دیدگاه دانشجویان و همچنین، تفسیر این ابعاد بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها در پرسشنامه دوم نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با استفاده از آماره‌های توصیفی میانگین و انحراف معیار محاسبه شد. سپس، بر اساس میانگین این رفتارها رتبه‌بندی شدند.

یافته‌ها

در این بخش سعی شده است تا به طور مجزا نتایج مربوط به هر یک از سؤالهای پژوهش از دیدگاه دانشجویان بررسی شود.

سؤال ۱. دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی چه ویژگی‌هایی دارند؟

بر اساس نتایج جدول ۱، میانگین سن دانشجویان ۲۵/۷۸ سال ($SD=۱/۲$) است. ۵۴/۱ پاسخگویان زن و ۴۵/۹ پاسخگویان مرد هستند. همچنین، ۴۵/۹ از پاسخگویان ورودی سال ۸۹ هستند که ۸۳/۶ آنها در دوره روزانه به تحصیل مشغول هستند.

سؤال ۲. از دیدگاه دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی رفتارهای تقلب چگونه طبقه‌بندی می‌شوند؟

-
9. Validity
 10. Reliability
 11. Multidimensional Scaling

در بخش اول تحقیق این امر بررسی شد که از دیدگاه دانشجویان رفتارهای تقلب در چند بُعد قرار می‌گیرد. از این رو، برای پاسخگویی به این پرسش از روش مقیاس‌بندی چندبُعدی استفاده شد. در پرسشنامه ابتدا برای هر پاسخگو یک ماتریس تشکیل و سپس، در هر سلول ماتریس میزان شباهت هر دو رفتار با یکدیگر در طیف ۰ (رفتار کاملاً مشابه) تا ۵ (رفتار کاملاً نامشابه) نشان داده شد. در نهایت، یک ماتریس فاصله به دست آمد که این ماتریس به عنوان ورودی PROXSCAL در MDS استفاده شد. نتایج تحلیل مقیاس‌بندی چند بُعدی در این بخش نشان داد که از دیدگاه دانشجویان رفتار تقلب می‌تواند به واسطه دو بُعد نشان داده شود. بر اساس شاخصهای برازش مدل (جدول ۲)، ضریب تاکر (Tucker's Coefficient) و پراکندگی محاسبه شده (D.A.F) به تحلیل نتایج در دو بُعد پرداخته می‌شود.

همان‌طور که در جدول ۲ آمده است، مقدار این دو شاخص نزدیک به ۱ است که نمایش داده‌ها را در فضای دو بُعدی تأیید می‌کند. همچنین، نمودار مقدار ویژه نیز یک شیب تند را بین شاخصهای اول و دوم نشان می‌دهد که همین امر نیز تأییدی بر تفسیر نتایج در دو بُعد است (Todman & Dugard, 2007).

جدول ۱- ویژگیهای فردی پاسخگویان

متغیرها	درصد	میانگین	انحراف معیار
سن	-	۲۵/۷۸	۱/۲
جنسیت			
* زن	۵۴/۱	-	-
* مرد	۴۵/۹	-	-
- سال ورود به دانشگاه			
* سال ۱۳۸۸	۱۱/۵	-	-
* سال ۱۳۸۹	۴۵/۹	-	-
* سال ۱۳۹۰	۴۲/۶	-	-
- دوره تحصیلی			
* روزانه	۸۳/۶	-	-
* شبانه	۱۶/۴	-	-

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۲ - شاخصهای برازش مدل

تنش خام نرمال شده	۰/۰۴۷۸۳
تنش ۱	۰/۲۱۸۲ ^a
تنش ۲	۰/۵۶۶۰ ^a
تنش-S	۰/۱۳۳۳۸ ^b
پراکندگی محاسبه شده	۰/۹۵۲۱۷
ضریب تاکر	۰/۹۷۵۷۹

نمودار ۱- نمودار مقدار ویژه

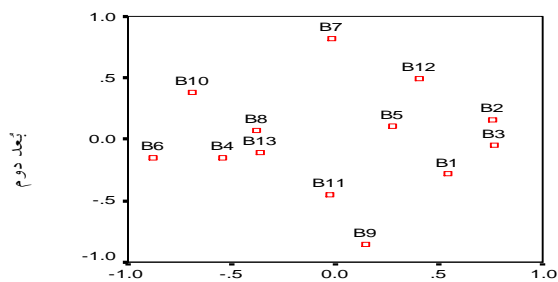
نقاطی که در نمودار ۲ نشان داده شده است، نشان‌دهنده هر یک از رفتارهای تقلب است که با علامت B در فضای دو بُعدی بر اساس فاصله آنها نسبت به یکدیگر آمده است. بُعد اول بر روی محور X و بُعد دوم بر روی محور Y قرار دارد. در این فضا به خوبی می‌توان ساختار دو بُعدی دیدگاه دانشجویان را در خصوص رفتار تقلب مشاهده کرد. در واقع، فاصله بین این نقاط نشان‌دهنده شباهت بین رفتارهاست؛ به عبارتی، دو رفتار مشابه به واسطه دو نقطه‌ای که نزدیک به هم هستند و دو رفتار نامتشابه به واسطه دو نقطه‌ای که از یکدیگر دور هستند، نشان داده شده‌اند. البته، تفسیر این نقاط با توجه به ابعاد بررسی می‌شود. بدین صورت که با توجه به بُعد اول، نقاط مثبتی که در سمت راست محور X قرار دارند، بیشترین شباهت را با یکدیگر دارند و نیز نقاط منفی که در سمت چپ محور X قرار دارند، به یکدیگر شبیه هستند. بنابراین، نقاط سمت راست و سمت چپ محور X شباهت کمتری به یکدیگر دارند. حتی در بین رفتارهایی که در سمت راست محور X قرار دارد، نقاطی که به یکدیگر نزدیک‌ترند، از دیدگاه دانشجویان شباهت بیشتری وجود دارد. بُعد دوم هم همین‌گونه تفسیر می‌شود.

نتایج تحلیل مقیاس بندی چندبُعدی در بُعد اول نشان داد که از دیدگاه دانشجویان رفتار تقلب تحصیلی انواع مختلفی دارد و می‌توان آن را به صورت تقلب در تکالیف و پروژه‌های درسی (سمت راست نمودار) و تقلب در امتحانات (سمت چپ نمودار) تقسیم کرد؛ به عبارت دیگر، در بُعد اول در سمت راست نمودار رفتارهای «استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ»، «کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود»، «کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران»، «جعل و تحریف پایان‌نامه»، «نوشتن مقاله و تکالیف به دست فردی دیگر» و «ارائه تکالیف مشابه به استادان دروس مختلف» قرار دارند و در طرف دیگر این طیف رفتارهای «درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین

حساب و استفاده از آنها در امتحان»، «حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فرد دیگر»، «رساندن جواب سؤال امتحان به دیگری در جلسه امتحان»، «گرفتن جواب سؤالها از دیگران در جلسه امتحان» و «تعویض برگه امتحانی» نشان داده شده‌اند. رفتارهای «نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران» و «تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی» که در وسط طیف بُعد اول قرار گرفته‌اند، نشان می‌دهد که این رفتارها از دید برخی از دانشجویان به‌عنوان رفتارهای مربوط به امتحانات و از دید برخی دیگر جزو رفتارهای تقلب امتحانی در نظر گرفته شده‌اند. در واقع، این دو رفتار را پاسخگویان به‌درستی تشخیص نداده‌اند. در مجموع، می‌توان این بعد را «نوع رفتارهای تقلب» نامید.

در بُعد دوم، رفتارهای «تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی»، «جعل و تحریف پایان‌نامه»، «حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فرد دیگر»، «استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ» و «نوشتن مقاله و تکالیف به دست فردی دیگر» در قسمت بالای نمودار قرار گرفتند و در طرف دیگر، طیف رفتارهای «ارائه تکالیف مشابه به استادان دروس مختلف»، «نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران»، «درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در جلسه امتحان»، «رساندن جواب سؤال امتحان به دیگری در جلسه امتحان» و «تعویض برگه امتحانی» جای گرفتند. بنابراین، این بُعد با عنوان «جدیت رفتار تقلب» نامگذاری می‌شود. رفتارهایی مانند «کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود» و «گرفتن جواب سؤالهای امتحان از دیگران در جلسه امتحان» را که در وسط طیف بُعد دوم آمده‌اند، می‌توان رفتارهایی نامید که از دید برخی دانشجویان به‌عنوان یک رفتار جدی محسوب می‌شوند و از دید عده‌ای دیگر این رفتارها تخلف جدی نیستند.

فضای مشترک

بُعد اول

نمودار ۲- ترسیم رفتارهای تقلب در فضای دو بُعدی بر اساس فاصله

جدول ۳- فهرست رفتارهای تقلب و مختصات هر رفتار در دو بُعد

بُعد اول	بُعد دوم	فهرست رفتارهای تقلب
۰/۵۴۱	-۰/۲۸۳	B1- کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران
۰/۷۶۲	۰/۱۵۹	B2- استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ
۰/۷۶۳	-۰/۰۴۶	B3- کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود
-۰/۵۴۴	-۰/۱۵۰	B4- رساندن جواب سؤال امتحانی به دیگری در جلسه امتحان
۰/۲۷۶	۰/۱۱۰	B5- نوشتن مقاله و تکالیف به دست فرد دیگر
-۰/۸۸۱	-۰/۱۴۷	B6- درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در جلسه امتحان
-۰/۰۱۵	۰/۸۱۸	B7- تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی
-۰/۳۷۹	۰/۰۷۴	B8- گرفتن جواب سؤالهای از دیگران در جلسه امتحان
۰/۱۴۵	-۰/۸۵۶	B9- ارائه تکالیف مشابه به استادان دروس مختلف
-۰/۰۶۸۶	۰/۳۸۱	B10- حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فرد دیگر
-۰/۰۲۷	-۰/۴۵۳	B11- نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران
۰/۴۰۵	۰/۴۹۷	B12- جعل و تحریف پایان نامه
-۰/۳۵۹	-۰/۱۰۷	B13- تعویض برگه امتحانی

منبع: یافته های تحقیق

در بخش دوم تحقیق اولویت بندی تأثیر رقابت بر بروز رفتار تقلب، آگاهی استادان از وجود رفتار تقلب، رواج رفتارهای تقلب در دانشکده و رفتارهایی که از دیدگاه دانشجویان تخلف جدی محسوب می‌شوند، بررسی شده‌اند. آماره‌های توصیفی میانگین و انحراف معیار با استفاده از طیف لیکرت (۱= بسیار کم تا ۹= بسیار زیاد) محاسبه شد. سپس، این رفتارها بر اساس میانگین رتبه بندی شدند. در جداول ۴، ۵، ۶ و ۷ نتایج این رتبه بندی نشان داده شده است.

سؤال ۳. تا چه اندازه رقابت باعث بروز رفتارهای تقلب شده است؟

بر اساس نتایج مندرج در جدول ۴، از دیدگاه دانشجویان رقابت بیش از بقیه رفتارها بر رفتار گرفتن جواب سؤال امتحان از دیگران در جلسه امتحان ($M= ۶/۱۲$ ؛ $SD= ۲/۳۵$)، جعل و تحریف پایان نامه ($M= ۶/۱$ ؛ $SD= ۲/۵۷$)، درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در جلسه امتحان ($M= ۶/۰۳$ ؛ $SD= ۲/۴۲$)، کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود ($M= ۵/۶۳$ ؛ $SD= ۲/۴۳$) و نوشتن مقاله و تکالیف به دست فردی دیگر ($M= ۵/۴۷$ ؛ $SD= ۲/۴۲$) تأثیر دارد. این در حالی است که تأثیر رقابت بین دانشجویان بر بروز رفتارهای حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فرد دیگر ($M= ۴/۵۷$ ؛ $SD= ۲/۵۸$) و تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی ($M= ۴/۱۹$ ؛ $SD= ۲/۴$) در حد متوسط است؛ به بیانی دیگر، بروز این دو رفتار

کمتر تحت تأثیر رقابت دانشجویان قرار می‌گیرد. به‌طور کلی، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که تأثیر رقابت بین دانشجویان بر تقلب کردن آنها بالاتر از حد متوسط است؛ به عبارت دیگر، رقابت موجب افزایش بروز رفتار تقلب در بین دانشجویان می‌شود ($M=5/24$; $SD=1/76$).

جدول ۴ - رتبه‌بندی تأثیر رقابت بین دانشجویان بر بروز رفتار تقلب

رتبه	انحراف معیار (SD)	میانگین (M)	رفتارهای تقلب
۱	۲/۳۵	۶/۱۲	گرفتن جواب سؤالیهای امتحان از دیگران در جلسه امتحان
۲	۲/۵۷	۶/۱	جعل و تحریف پایان‌نامه
۳	۲/۴۲	۶/۰۳	درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در امتحان
۴	۲/۴۳	۵/۶۳	کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود
۵	۲/۴۲	۵/۴۷	نوشتن مقاله و تکالیف به دست فرد دیگر
۶	۲/۲۳	۵/۴۶	ارائه تکلیف مشابه به استادان دروس مختلف
۷	۲/۳۳	۵/۱۴	کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران
۸	۲/۵۴	۵/۰۸	تعویض برگه امتحانی
۹	۲/۳۶	۴/۹۲	استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ
۱۰	۲/۸۱	۴/۷۱	رساندن جواب سؤال امتحانی به دیگری در جلسه امتحان
۱۱	۲/۴۶	۴/۶۴	نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران
۱۲	۲/۵۸	۴/۵۷	حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر
۱۳	۲/۴	۴/۱۹	تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی

مقیاس لیکرت (۹= بسیار زیاد و ۱= بسیار کم)

سؤال ۴. تا چه اندازه استادان از وجود رفتارهای تقلب در دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی آگاهی دارند؟

مروری بر یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان استادان از وجود رفتارهایی از جمله حضور پیدا کردن فردی در جلسه امتحان به جای فرد دیگر ($M=5/88$; $SD=2/62$) بیش از حد متوسط اطلاع و آگاهی پیدا می‌کنند. رتبه‌های دوم تا پنجم متعلق به رفتارهای کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود ($M=5/66$; $SD=2/33$)، کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران ($M=5/42$; $SD=2/42$)، استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ ($M=5/32$; $SD=2/24$) و خریدن پایان‌نامه ($M=5/31$; $SD=2/24$) هستند. در صورتی که رتبه‌های انتهایی جدول متعلق به رفتارهای نوشتن مقاله و تکالیف به دست فرد دیگر ($M=4/29$; $SD=2/48$) و نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران ($M=3/9$; $SD=2/29$) هستند. در کل، دانشجویان بر این باورند که استادان تا حدودی از رفتارهای تقلب آنها آگاهی دارند و به‌عبارتی، به‌طور واضح نمی‌دانند دانشجویان چگونه تقلب می‌کنند ($M=4/89$; $SD=1/56$).

جدول ۵ - رتبه بندی آگاهی استادان از وجود رفتار تقلب

رتبه	انحراف معیار (SD)	میانگین (M)	رفتارهای تقلب
۱	۲/۶۲	۵/۸۸	حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر
۲	۲/۳۳	۵/۶۶	کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود
۳	۲/۴۲	۵/۴۲	کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران
۴	۲/۲۴	۵/۳۲	استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ
۵	۲/۳۸	۵/۳۱	جعل و تحریف پایان نامه
۶	۲/۱۸	۴/۹۷	رساندن جواب سؤال امتحانی به دیگری در جلسه امتحان
۷	۲/۲۶	۴/۷۵	گرفتن جواب سؤالهای امتحان از دیگران در جلسه امتحان
۸	۲/۴۵	۴/۶۷	تعویض برگه امتحانی
۹	۲/۶۳	۴/۵۶	تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی
۱۰	۲/۴۳	۴/۴۶	ارائه تکلیف مشابه به استادان دروس مختلف
۱۱	۲/۲۴	۴/۴۴	درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در جلسه امتحان
۱۲	۲/۴۸	۴/۲۹	نوشتن مقاله و تکالیف فرد دیگر
۱۳	۲/۲۹	۳/۹	نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران

مقیاس لیکرت (۹= بسیار زیاد و ۱= بسیار کم)

سؤال ۵. تا چه اندازه رفتارهای تقلب در دانشکده رواج دارد؟

نتایج به دست آمده از جدول ۶ حاکی از آن است که رایج‌ترین شیوه تقلب در بین دانشجویان گرفتن جواب سؤالات امتحان از دیگران در جلسه امتحان ($M=7/23$; $SD=1/65$) و رتبه دوم متعلق به رساندن جواب سؤال امتحانی به دیگری در جلسه امتحان ($M=7/14$; $SD=1/72$) است. رتبه‌های سوم تا پنجم به ترتیب عبارت‌اند از: تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی، کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران و کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود ($M=7/09$ و $SD=1/64$; $M=6/96$ و $SD=1/92$; $M=6/88$ و $SD=2/25$). این در حالی است که رفتارهای خریدن پایان‌نامه ($M=4/23$; $SD=2/61$) و حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر ($M=3/96$; $SD=2/64$) از نظر دانشجویان رفتارهای رایجی به‌شمار نمی‌روند و از این رو، پایین‌ترین رتبه‌ها را در مقایسه با سایر رفتارها کسب کردند. به‌طور کلی، بیشتر رفتارهای تقلب در بین دانشجویان رواج دارد، به‌گونه‌ای که از دیدگاه آنان این رفتارها را دانشجویان در حد بالا انجام می‌دهند ($M=6/16$; $SD=1/38$).

جدول ۶ - رتبه‌بندی رواج رفتارهای تقلب

رتبه	انحراف معیار (SD)	میانگین (M)	رفتار تقلب
۱	۱/۶۵	۷/۲۳	گرفتن جواب سؤالهای امتحان از دیگران در جلسه امتحان
۲	۱/۷۲	۷/۱۴	رساندن جواب سؤال امتحانی به دیگری در جلسه امتحان
۳	۱/۶۴	۷/۰۹	تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی
۴	۱/۹۲	۶/۹۶	کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران
۵	۲/۲۵	۶/۸۸	کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود
۶	۱/۸	۶/۸۴	استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ
۷	۱/۹۲	۶/۵۷	نوشتن مقاله و تکالیف به دست فرد دیگر
۸	۲/۱۲	۶/۵۱	ارائه تکلیف مشابه به استادان دروس مختلف
۹	۲/۲۸	۵/۷۷	نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران
۱۰	۲/۲۷	۵/۶۱	درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در جلسه امتحان
۱۱	۲/۴۵	۵/۳۱	تعویض برگه امتحانی
۱۲	۲/۶۱	۴/۲۳	جعل و تحریف پایان‌نامه
۱۳	۲/۶۴	۳/۹۶	حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر

مقیاس لیکرت (۹= بسیار زیاد و ۱= بسیار کم)

سؤال ۶. تا چه اندازه رفتارهای تقلب جدی و خطیر محسوب می‌شوند؟

با توجه به یافته‌های جدول ۷، رفتارهای جدی و خطیر از دیدگاه دانشجویان رفتارهایی مانند جعل و تحریف پایان‌نامه ($SD= ۱/۷۷$; $M= ۸/۰۶$)، حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر ($SD= ۱/۸$; $M= ۷/۸۲$)، تعویض برگه امتحانی ($SD= ۱/۹۶$; $M= ۷/۷۴$)، استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ ($SD= ۱/۶۷$; $M= ۷/۴۲$) و کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود ($SD= ۲/۱۶$; $M= ۷/۲۲$) هستند که به ترتیب رتبه‌های اول تا پنجم جدول را به دست آوردند؛ به عبارت دیگر، از نظر دانشجویان این رفتارها نسبت به سایر رفتارها تخلفات جدی‌تر، خطیرتر و مهم‌تری محسوب می‌شوند. این در صورتی است که رفتارهای ارائه تکلیف مشابه به استادان دروس مختلف ($SD= ۲/۰۲$; $M= ۶/۱۱$) و رساندن جواب سؤال امتحانی به دیگری در جلسه امتحان ($SD= ۲/۴۸$; $M= ۵/۹۸$) آن‌چنان خطیر و مهم نیستند و خلاف سنگینی محسوب نمی‌شوند. البته، نکته تأمل برانگیز در نتایج این است که تمام رفتارهای تقلب دارای میانگین بالا هستند که نشان‌دهنده جدی و خطیر بودن تمام رفتارهای تقلب از دیدگاه دانشجویان است؛ به عبارتی،

دانشجویان از تخلف بودن رفتارهای ذکر شده آگاهی دارند و این رفتارها را نادرست می‌پندارند.
($SD = ۱/۴۷$; $M = ۶/۹۲$).

جدول ۷- رتبه‌بندی رفتارهای جذبی و خطیر تقلب

رتبه	انحراف معیار (SD)	میانگین (M)	رفتار تقلب
۱	۱/۷۷	۸/۰۶	جمل و تحریف پایان نامه
۲	۱/۸۰	۷/۸۲	حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر
۳	۱/۹۶	۷/۷۴	تعویض برگه امتحانی
۴	۱/۶۷	۷/۴۲	استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ
۵	۲/۱۶	۷/۲۲	کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود
۶	۲/۱۱	۶/۸۰	کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران
۷	۲/۱۷	۶/۷۸	نوشتن مقاله و تکالیف به دست فرد دیگر
۸	۱/۹۸	۶/۶۵	نوشتن مقاله و تکالیف درسی برای دیگران
۹	۲/۱۵	۶/۶۵	تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی
۱۰	۲/۲۷	۶/۵۱	گرفتن جواب سؤالهای امتحان از دیگران در جلسه امتحان
۱۱	۲/۴۳	۶/۲۲	درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در جلسه امتحان
۱۲	۲/۰۲	۶/۱۱	ارائه تکالیف مشابه به استادان دروس مختلف
۱۳	۲/۴۸	۵/۹۸	رساندن جواب سؤال امتحانی به دیگری در جلسه امتحان

مقیاس لیکرت (۹= بسیار زیاد و ۱= بسیار کم)

بحث و نتیجه‌گیری

در بخش اول تحقیق رفتارهای تقلب در بین دانشجویان با استفاده از روش مقیاس‌بندی چندبُعدی بررسی شد. نتایج این بخش نشان داد که دانشجویان رفتارهای تقلب را در دو بُعد نشان دادند. بُعد اول که به نام «نوع رفتارهای تقلب» تفسیر شد، بین رفتارهای تقلب از نظر رفتارهای مربوط به امتحانات و رفتارهای مربوط به تکالیف و پروژه‌های درسی تفاوت قایل شدند. بنابراین، دانشجویان همه رفتارها را یکسان نمی‌دانند و آن را در یک گروه طبقه‌بندی نمی‌کنند. در همین خصوص، رتینگر و کرامر (Rettinger & Kramer, 2009) و پینکیوس و اشملکین (Pincus & Schmelkin, 2003) نیز انواع تقلب را به دو گروه تقلب در امتحان و تقلب در تکالیف درسی تقسیم کردند که نتایج به‌دست آمده از این تحقیق را تأیید می‌کند.

بعد دوم با عنوان «جدیت رفتار تقلب» نامگذاری شد. این بُعد نشان داد که دانشجویان بعضی از رفتارهای تقلب را نسبت به سایر رفتارها تخلف جدی‌تر و مهم‌تری می‌دانند؛ به عبارتی، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که دانشجویان بعضی از رفتارها را به‌عنوان رفتارهای غیر اخلاقی نمی‌پندارند یا اینکه درجه تخلف کمتری دارند. نتایج مزبور با نتایج پژوهش‌های اشملکین و همکاران (Schmelkin et al., 2008) و پینکیوس و اشملکین (Pincus & Schmelkin, 2003) همسویی دارد. مطالعات متعدد این محققان نشان داد که از دیدگاه دانشجویان و استادان بعضی از رفتارهای تقلب نسبت به سایر رفتارها تخلف جدی‌تری محسوب می‌شوند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که با وجود اینکه از دیدگاه دانشجویان و استادان رفتاری که اهمیت کمتری داشتند، یکسان بودند، ولی بین دیدگاه این دو گروه از نظر رفتاری که تخلف جدی محسوب می‌شوند، تفاوت وجود داشت.

همان‌طور که یافته‌های پژوهش نشان داد، رقابت بین دانشجویان به بروز رفتارهای تقلب منجر می‌شود؛ به عبارت دیگر، در این مطالعه بیشترین رفتارهایی که در اثر رقابت بین دانشجویان ایجاد می‌شود، عبارت‌اند از: گرفتن جواب سؤالهای امتحان از دیگران در جلسه امتحان، جعل و تحریف پایان‌نامه، درج اطلاعات و فرمولهای مورد نیاز در ماشین حساب و استفاده از آنها در جلسه امتحان، کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود و نوشتن مقاله و تکالیف به دست فردی دیگر. در همین خصوص، برخی از تحقیقات (Mc Cabe et al., 2001) بر این نکته تأکید دارند که عوامل فردی از جمله رقابت و همچشمی بر رواج تقلب اثرگذار است که با یافته‌های به‌دست آمده از این تحقیق همسو است. با وجود اینکه این محققان رقابت را عاملی فردی در نظر گرفته‌اند که موجب بروز رفتار تقلب می‌شود، نباید این نکته را نادیده انگاشت که شرایط در سطح جامعه و نظام آموزشی نیز به ایجاد این رقابت در بین دانشجویان دامن می‌زند. در واقع، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که رقابت برای کسب نمره بالاتر و در نهایت، موقعیت و اعتبار بالاتر در جامعه به بروز این چنین رفتارهای غیراخلاقی منجر می‌شود. همچنین، نتایج این تحقیق نشان داد که حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر، کمتر تحت تأثیر رقابت بین دانشجویان قرار می‌گیرد؛ این نتیجه را کوردال و هینینگ به نقل از نخعی و سیدحسینی (Nakhaee & Seyed Hosseini, 2005) نیز تأیید کردند که ادعان داشتند کمترین نوع تقلب، شرکت یک نفر دیگر در جلسه امتحان است.

یافته‌های به‌دست آمده از این تحقیق نشان داد که بجز رفتار حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر و جعل و تحریف پایان‌نامه، بقیه رفتارها در دانشکده عمومیت و رواج دارد. در واقع، این نتیجه تا حدی هشدار دهنده و تأسف‌بار است. این یافته را بسیاری از محققان (Batool et al., 2011; Yee & MacKowen, 2009; Nakhaee & Seyed Hosseini, 2005; Lim & See, 2001; Mc Cabe et al., 2001) که به رواج تقلب در دانشگاهها و مراکز آموزشی اذعان دارند نیز تأیید کرده‌اند؛ این بدان معناست که تقلب به‌عنوان یک رفتار معمولی مورد پذیرش دانشجویان قرار گرفته است (Lim & See, 2001). نیوستد و همکاران نیز به این نتیجه

دست یافتند که بخش مهمی از دانشجویان تقلب می‌کنند، زیرا از این امر اطلاع دارند که دانشجویان دیگر تقلب می‌کنند و از این رو، بر این باورند که این موضوع امری عادی و بهنجار است (Zaker, 2010). در این خصوص، نتایج پژوهش لیم و سی (Lim & See, 2001) نشان داد که رفتارهایی مانند استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ، تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی، کپی‌برداری از تکالیف دیگران و نوشتن مقاله و تکالیف برای دیگران جزو رفتارهای رایج در دانشگاه هستند؛ لذا، با قسمتی از نتایج مزبور این تحقیق همخوانی دارد. در همین خصوص، یافته‌های خامسان و امیری (Khamesan & Amiri, 2011) نشان داد که رایج‌ترین شیوه رفتارهای تقلب در امتحانات مربوط به نوشتن روی کاغذ و رایج‌ترین شیوه تقلب در تکالیف درسی، مربوط به گرفتن مطالب مربوط به تکالیف درسی از همکلاسی و از اینترنت است. این در حالی است که با وجود آنکه جعل و تحریف پایان‌نامه از نظر دانشجویان جزو رفتارهای رایج به‌شمار نمی‌رود، نخعی و نیک پور (Nakhaee & Nikpoor, 2005) درباره نگرش دانشجویان به انواع تقلب در مراحل تدوین پایان‌نامه بررسی کردند و به این نتیجه دست یافتند که حدود ۵۰ درصد دانشجویان در تدوین پایان‌نامه تحصیلی خود مرتکب جعل و تحریف داده می‌شوند. در واقع، دانشجویان انگیزه خود را برای نوشتن پایان‌نامه تحقیق بیان نکردند، بلکه هدف خود را دانش‌آموختگی و گرفتن مدرک عنوان کردند. همچنین، بر اساس تحقیق نخعی و سید حسینی (Nakhaee & Seyed Hosseini, 2005) نیز حضور فرد دیگری در جلسه امتحان مردودترین نوع تقلب است.

مروری بر یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان استادان از رفتارهای متقلبانانه مانند حضور پیدا کردن در جلسه امتحان به جای فردی دیگر، کپی کردن مطالب از اینترنت و جاهای دیگر و تدوین آن به نام خود، کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران، جعل و تحریف پایان‌نامه و استفاده از مطالب دیگران بدون دادن مأخذ که دانشجویان انجام می‌دهند، اطلاع و آگاهی دارند. این در حالی است که اشملکین و همکاران (Schmelkin et al., 2008) به نقل از پینکیوس بیان می‌دارند که استادان درک درست و واضحی از رفتارهای تقلب دانشجویان ندارند؛ به بیانی دیگر، ممکن است رفتارهایی که از نظر استادان به‌عنوان رفتارهای جدی محسوب می‌شوند، از نظر دانشجویان به‌عنوان رفتارهای معمولی و رایج به‌شمار بروند. لذا، این نکته قابل تأمل است که دانشجویان اذعان دارند استادان از بسیاری از رفتارهای تقلب مطلع هستند و در خصوص انجام دادن این رفتارهای غیر اخلاقی اقدام می‌کنند، به‌گونه‌ای که نتایج از عمومیت بسیاری از رفتارهای تقلب در دانشکده خبر می‌دهد.

در این پژوهش رفتارهای متقلبانانه از نظر جدی بودن از دیدگاه دانشجویان بررسی شد. نتایج حاکی از آن است که تمام رفتارهای متقلبانانه مورد بررسی به‌عنوان تخلفات جدی محسوب می‌شوند. نتایج تحقیق نیلز (Niels, 1997) نشان داد رفتارهایی مانند کپی‌برداری تکالیف و مقاله دیگران، گرفتن و رساندن جواب سوآلهای امتحانی رفتارهای جدی به حساب می‌آیند. همچنین، مک کیب و همکاران

(McCabe et al., 2001) نیز در تحقیق خود در طی سالهای ۱۹۹۶-۱۹۶۳ در خصوص رفتارهای تقلب، رفتارهایی مانند تقلب در تکالیف و پروژه‌ها را جدی‌تر از تقلب در امتحانات ارزیابی کردند. همچنین، نتایجی که از جدول ۷ به دست آمد، تأییدی در نامگذاری بُعد دوم مقیاس‌بندی چندبُعدی است؛ به بیانی دیگر، در بُعد دوم نمودار ۲، رفتارهای جدی‌تر در طیف بالای نمودار و رفتارهای کم‌اهمیت‌تر در قسمت پایین نمودار قرار گرفتند. بنابراین، رفتارهایی که در بالای نمودار جای گرفتند، رفتارهای جدی‌نامیده شده‌اند و از اولویت بالاتری برخوردارند.

پیشنهادها

در مجموع، نتایج این پژوهش نشان داد که تقلب یکی از پدیده‌های غیر اخلاقی در دانشگاه‌هاست که باید از سوی پژوهشگران، مدیران و استادان بررسی شود. به هر حال، بیم آن می‌رود که در آینده‌ای نه چندان دور نتوان از روی مدرک تحصیلی افراد درباره معلومات و دانش آنان اظهار نظر درستی کرد. لذا، آگاهی از روشهای عمده تقلب و همچنین، اطلاع از دیدگاه دانشجویان درباره این پدیده خواهد توانست راهکارهای پیشگیرانه برای این معضل را به نظام آموزشی پیشنهاد دهد.

از آنجا که تقلب با گسترش رفتارهای سوء در سطح جامعه و سیاستهای نظام آموزشی ارتباط تنگاتنگی دارد، بازنگری جدی در محتوای برنامه‌های درسی که بیشترین تأکید آن بر دروس نظری است، حایز اهمیت است. با ارائه دروسی که بیشتر جنبه عملی و یادگیری دارد، شرایط ارتکاب تقلب کاهش می‌یابد. به بیانی واضح، باید به جای پرورش حافظه بر پرورش تفکر و یادگیری تأکید شود. به خصوص این مسئله در سطح جامعه دانشگاهی که دانشجویان بعد از گذراندن دوره‌های دانشگاهی خود وارد بازار کار می‌شوند، نمود بیشتری پیدا می‌کند. بنابراین، بخشی از راهکارها برای جلوگیری از این پدیده به سیاستگذاران مربوط می‌شود که با وضع قوانین مناسب، آموزش درست و مدیریت آموزشی امکان‌پذیر است. البته، تحول در نظام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی نیز در این مهم مؤثر است.

نتایج حاکی از آن است که رقابت باعث بروز تقریباً همه رفتارهای تقلب می‌شود. لذا، لازم است اَشکال مناسب برای ارزیابی دانشجویان ارائه شود تا موجب کاهش تأثیر رقابت بر بروز رفتارهای تقلب شود. رقابت دانشجویان، بیشتر برای کسب نمره بالاتر است و بنابراین، می‌توان از طریق تأکید بر کیفیت یادگیری نه کسب نمره، این فشار بر دانشجویان را تا حدی کاهش داد. علاوه بر این، با ارائه تکالیف گروهی و مشارکتی به جای برگزاری امتحان یا ارائه پروژه‌های فردی، می‌توان حس رقابت را کاهش داد. در واقع، با اجرای این قبیل راهکارها می‌توان حس رقابت را به یک فرصت تبدیل کرد. بدین صورت که با جهت‌دهی درست به آن، دانشجویان در دستیابی به درک مفهومی مطالب و ارائه کارهای گروهی و مشارکتی جدید، با یکدیگر رقابت کنند و باعث پیشرفت خود و جامعه شوند. البته، اگر به‌گونه‌ای فرایند یاددهی-یادگیری طراحی و اجرا شود که دانشجویان با خود رقابت کنند و به تعبیری میزان پیشرفت

خود را در مقایسه با قبل مقایسه کنند، برخی از مشکلات رفتارهای سبک علمی از این طریق رفع خواهد شد.

بر اساس نظر دانشجویان استادان از بیشتر رفتارهای متقلبانه که در دانشکده صورت می‌گیرد، مطلع هستند و بنابراین، استادان با مدیریت و نظارت دقیق‌تر بر تکالیف و پروژه‌های درسی و همچنین، طراحی سؤالیهای مفهومی می‌توانند سطح ارتکاب تقلب را کاهش دهند.

نتایج نشان داد که بیشتر رفتارهای تقلب در دانشکده رایج است. همچنین، رایج‌ترین شیوه تقلب در امتحانات «گرفتن و رساندن جواب سؤالیهای امتحانی» است که با توجه به شیوع نسبتاً بالای این نوع تقلبها، لازم است تمهیدات لازم به‌منظور مدیریت درست در محل برگزاری امتحانات اتخاذ شود. این تمهیدات می‌تواند به‌صورت شماره‌گذاری صندلیهای جلسه امتحان، ایجاد فاصله مناسب بین صندلیها، ارائه سؤالیهای تشریحی، به هم زدن ترتیب سؤالیهای امتحانی و بدون شماره کردن سؤالیهای امتحانی ارائه شود. این قبیل راهکارها می‌تواند تا حد زیادی از ارتکاب تقلب جلوگیری کند. سایر انواع تقلب نیز با مدیریت درست جلسات امتحان تا حدود زیادی قابل پیشگیری است. همچنین، در خصوص تقلب در تکالیف درسی که رایج‌ترین آنها، «تلاش ناکافی در انجام دادن پروژه‌های گروهی» و «کپی کردن تکالیف و پروژه‌ها از روی دست دیگران» است، می‌توان در تکالیف و پروژه‌هایی که به‌صورت گروهی انجام می‌شود، برای هر یک از دانشجویان وظایفی را مشخص کرد. همچنین، می‌توان با دادن تکالیف مختلف و متنوع به هر دانشجو، از کپی کردن تکالیف از روی دست یکدیگر جلوگیری به‌عمل آورد.

بر اساس نتایج پژوهش، دانشجویان همه رفتارهای تقلب را تخلفهای جدی می‌پندارند. همین امر جای بسی امیدواری است که بتوان با فرهنگ‌سازی و بیان معیارهای اخلاقی در این زمینه [مانند تشویق لذت‌یادگیری، تأکید بر اهمیت مهارت اندوزی و اتکا به نیروی خود] و همچنین، کاهش فشار رقابت و ارائه اشکال مناسب ارزیابی دانشجویان، گامی به سوی کاهش این پدیده برداشت.

شایان ذکر است که در انجام دادن این پژوهش محدودیتهایی وجود داشته است. این تحقیق در حالی انجام شد که مطالعات اندکی در زمینه پدیده تقلب در کشور ایران صورت گرفته است. این در صورتی است که با توجه به رواج این پدیده در بین دانشجویان که می‌تواند آثار بسیاری بر جامعه داشته باشد، تحقیق در این زمینه الزامی است. از طرفی، علی‌رغم کاربرد روش مقیاس‌بندی چندبُعدی در جهان، استفاده از این روش در کشور ایران به‌ندرت صورت گرفته است. همچنین، پاسخگویی به پرسشنامه‌ها با توجه به طراحی آنها که به صورت ماتریس بود، مشکلاتی را برای پاسخگویان و محقق ایجاد کرد که البته، این مسئله با توجیه تک به تک پاسخگویان تا حدودی مرتفع شد.

References

1. Atash Daman, Gh. (April, 2009). Causes of tendency toward cheating. *Ettelaat Newspaper*, Retrieved from www.ettelaat.com (in Persian).
2. Bartlett, J. E., Koterlik, J. W., & Higgins, Ch. C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19 (1), 43-50.
3. Batool, S., Abbas, A., & Naeemi, Z. (2001). Cheating behavior among undergraduate students. *International Journal of Business and Social Science*, 2(3), 246-254.
4. Bernard, E. W. (2002). *Academic dishonesty: A educators guide. mahwah: Lawrence erlbaum associates. Inc Publishers*, 5-8.
5. Bigdeli, A. (June 2008). Causes of tendency students toward cheating. Retrieved from www.karvarzan.blogfa.com/post-4.aspx (in Persian).
6. Brown, D. L. (2002). Cheating must be okay-everybody does it!. *Nurse Educator*, 27(1), 6-8.
7. Cummings, R., Maddux, C. D., Harlow, S., & Dyas, L. (2002). Academic misconduct in undergraduate teacher education students and its relationship to their principled moral reasoning. *Journal of Instructional Psychology*, 29(4), 286-296.
8. Khamesan, A., & Amiri, M. A. (2011). Academic cheating among female and male students. *Ethics in Science and Technology*, 6(1), 53-61 (in Persian).
9. Kerkvliet, J. (1994). Cheating by economics students: A comparison of survey results. *The Journal of Economic Education*, 25, 121-133.
10. Lim, V. G., & See, S. B. (2001); Attitudes toward, and intentions to report, academic cheating among student in Singapore. *Ethics & Behavior*, 11(3), 261-274.
11. Mc Cabe, D. L., Trevino, L. K., & Butterfield, K. D. (2001); Cheating in academic institutions: A decade of research. *Ethics & Behavior*, 11(3), 219-232.
12. Nakhaee, N., & Seyed Hosseini, V. (2005). Students' perception toward exam cheating and its' frequency. *Journal of Medical Education Development*, 1(2), 57-63 (in Persian).

13. Nakhaee, N., & Nikpoor, H. (2005). The study of sights of medical students about paper cheating in collection of thesis and its' frequency. *Strides in Development of Medical Education*, 2(1), 10-17 (in Persian).
14. Niels, G. J. (Agust, 1997). Academic practices, school culture and cheating behavior. Retrieved Aug. 2012, from <http://winchester-thurston.org/files/cheating.pdf>
15. Nowell, C., & Laufer, D. (1997). Undergraduate students cheating in the fields of business and economics. *The Journal of Economic Education*, 28, 2-12.
16. Pincus, H. S., & Schmelkin, L. P. (2003). Faculty perceptions of academic dishonesty: A multidimensional scaling analysis. *The Journal of Higher Education*, 74(2), 196-209.
17. Rettinger, D., & Kramer, Y. (2009). Situational and personal causes of student cheating. *Research in Higher Education*, 50, 293-313.
18. Run-Xian, Z., & Xiao-Pin, Z. (2007). On the cause of university students cheating phenomenon from the perspective of Albert Banduras reciprocal determinism. *US-China Education Review*, 4(5) pp. 7-11.
19. Savari, K. (2008). Investigating of gender role in ethical bias of students towards cheating. *Journal of Educational Psychology Studies*, 5(1), 55-66 (in Persian).
20. Schmelkin, L. P., Gilbert, K., Pincus, H.S., & Silva, R. (2008). A multidimensional scaling of college students perceptions of academic dishonesty. *The Journal of Higher Education*, 79(5), 587-607.
21. Stern, E. B., & Havlicek, L. (1986). Academic misconduct: Results of faculty and undergraduate student surveys. *Journal of Allied Health*, 15(2), 129-42.
22. Todman, J., & Dugard, P. (2007). *Approaching multivariate analysis: An introduction for psychology*. Psychology Press.
23. Wideman, M. A. (2008). Academic dishonesty in postsecondary education: A literature review. *Transformative Dialogues: Teaching & Learning Journal*, 2(1), 1-12.
24. Yee, K., & MacKowen, P. (August 2009). Detecting and preventing cheating during exams. Retrieved Aug. 2012, Retrieved from www.syr.edu/gradschool/pdf/resourcebooksvideos/AIBook/AIYee.pdf
25. Zaker Salehi, GH. R. (2010). *Scientific cheating: Social and legal aspects*. Institute of Social and Culture Studies.